

*Український
правопис*

УДК 811.161.2(066)
У45

Художник-оформлювач
О. А. Гугалова-Мешкова

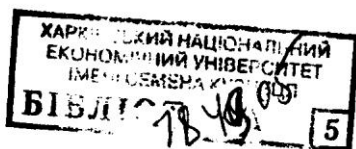
Український правопис / худож.-оформлювач О. А. Гугалова-
У45 Мешкова. — Харків: Фоліо, 2019. — 348 с.

ISBN 978-966-03-8873-4.

Сучасна українська мова — відкрита й динамічна. Якою має бути «правильна українська мова»? Яку мову ми передамо нащадкам? Ці й подібні питання, що десятиліттями не втрачають своєї актуальності, спонукають до періодичного оновлення, перегляду й доопрацювання правописного кодексу, граматики й словників.

У новій редакції Українського правопису збережено підхід до мови як до знакової системи й суспільного явища з позицій історичної й етнографічної соборності української мови й української нації.

УДК 811.161.2(066)

ISBN 978-966-03-8873-4

© О. А. Гугалова-Мешкова, художнє оформлення, 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
I. ПРАВОПИС ЧАСТИН ОСНОВИ СЛОВА	9
БУКВЕНІ ПОЗНАЧЕННЯ ДЕЯКИХ ГОЛОСНИХ ЗВУКІВ	9
§ 1. Правопис наголошених і ненаголошених Е, И	9
§ 2. Уживання І, И на початку слова	9
§ 3. З, Ї	9
§ 4. Я, Ю, Є	10
БУКВЕНІ ПОЗНАЧЕННЯ ДЕЯКИХ ПРИГОЛОСНИХ ЗВУКІВ	10
§ 5. Буква Г	10
§ 6. Буква Ґ	10
§ 7. Апостроф	11
§ 8. ЙО, БО	12
Чергування голосних	12
§ 9. Чергування О — І, Е — І	12
О, Е, що не переходять в І	13
Відхилення в чергуванні О — І, Е — І	14
§ 10. Чергування Е — О після Ж, Ч, Ш, ШЧ, ДЖ, Й	16
Чергування голосних у дієслівних коренях	17
§ 11. Чергування О — А	17
Е (невипадний) — І (невипадний)	18
Е (випадний) — И	18
Чергування приголосних	18
Чергування приголосних під час словозміни	18
§ 12. Чергування Г, К, Х із м'якими З, Ц, С	18
§ 13. Чергування Ґ із м'яким З	19
§ 14. Чергування Г, К, Х із Ж, Ч, Ш	19
§ 15. Чергування Д із ДЖ	19
§ 16. Чергування Т із Ч; З із Ж; С із Ш; ЗД із ЖДЖ; СТ із Ш	20
§ 17. Чергування СТ із Ш	20
§ 18. Чергування Б із БЛ; П із ПЛ; В із ВЛ; М із МЛ; Ф із ФЛ	20
Зміни приголосних перед наступним приголосним під час словотворення	20
§ 19. Зміни приголосних перед -СЬК-(ИЙ), -СТВ-(О)	20

§ 20. Зміни приголосних у прикметниках і прислівниках вищого ступеня порівняння	21
§ 21. Зміни приголосних перед суфіксом -Н-	21
§ 22. Зміни приголосних перед суфіксальним голосним під час словотворення	22
§ 23. Позиції вживання прийменників і префіксів У та В	22
§ 24. Позиції вживання сполучників і часток І, Й та І, Й на початку слів	24
§ 25. Позиції вживання прийменника З та його варіантів ІЗ, ЗІ (ЗО)	26
Уживання м'якого знака (ь)	27
§ 26. Коли пишемо Ъ	27
§ 27. Коли не пишемо Ъ	28
Спрощення в буквосполученнях	29
§ 28. -ЖДН-, -ЗДН-, -СТН-, -СТЛ-	29
-ЗКН-, -СКН-	30
-СЛН-	30
Подвоєння букв	30
§ 29. Подвоєння букв як наслідок їх збігу	30
§ 30. Подвоєння букв як наслідок подовження приголосних	31
ПРАВОПИС ПРЕФІКСІВ	33
§ 31. З- (ІЗ-, ЗІ-)	33
БЕЗ-, ВІД-, МІЖ- та ін.	33
ПРЕ-, ПРИ-, ПРІ-	33
АРХІ-	34
АНТИ-, КВАЗІ-	34
ПРАВОПИС СУФІКСІВ	35
Іменникові суфікси	35
§ 32. -ИК, -НИК / -ІВНИК, -ЛЬНИК	35
-ІВ-(О)	35
-АЛЬ, -ЕНЬ, -ЕЦЬ (-ЄЦЬ), -ІСТЬ, -ТЕЛЬ	35
-К-, -ИЦ-(Я), -ИН-(Я), -ЕС-	35
-НН-(Я) / -ІНН-(Я), -АНН-(Я) (-ЯНН-(Я), -ЕНН-(Я)	36
-ІНН-(Я)	36
-ЕН-(Я) (-ЕН-(Я)	36
-ЕЧОК (-ЄЧОК), -ЕЧК-(А) (-ЄЧК-(А), -ЕЧК-(О) (-ЄЧК-(О), -ИЧОК-ИЧК-(А)	36
-ЕНК-(О) (-ЄНК-(О) і -ЕНЬК-(О, А)	36
-ИСЬК-(О) (-ІСЬК-(О), -ИЩ-(Е) (-ЇЩ-(Е)	37
-ОВИЧ (-ЬОВИЧ), -ІВН-(А) (-ЇВН-(А)	37
-ІВК-(А), -ОВК-(А)	37
-ОК	37
-ІР, -ИСТ, -ИЗМ, -ІР, -ІСТ, -ІЗМ	38

Прикметникові та дієприкметникові суфікси	38
§ 33. -Н-(ИЙ), -Н-(ИЙ)	38
-ИЧН-(ИЙ), -ГЧН-(ИЙ), (-ЇЧН-(ИЙ))	38
-ИН, -ІН	39
-ИН-(ИЙ), -ІН-(ИЙ)	39
-ИСТ-(ИЙ), -ІСТ-(ИЙ)	39
-ЕВ-(ИЙ), -ЄВ-(ИЙ), -ОВ-(ИЙ)	39
-УВАТ-(ИЙ) (-ЮВАТ-(ИЙ), -ОВАТ-(ИЙ), -ОВИТ-(ИЙ))	40
Дієслівні суфікси	41
§ 34. -УВА- (-ЮВА-), -ОВА-	41
-ОВУВА- (-ЬОВУВА-)	41
-ІР-, -ИР-	41
ПРАВОПИС СЛІВ РАЗОМ, ІЗ ДЕФІСОМ, ОКРЕМО	42
Загальні правила правопису складних слів	42
§ 35. Складні слова зі сполучними голосними звуками О, Е (графічно Е та Є) .42 Складні слова без сполучного голосного звука	43
Складні слова пишемо разом і з дефісом	43
§ 36. Складні іменники	46
§ 37. Прикладка	49
§ 38. Складні числівники	50
§ 39. Складні займенники	50
§ 40. Складні прикметники	51
§ 41. Прислівники	55
§ 42. Прийменники	60
§ 43. Сполучники	60
§ 44. Частки	61
УЖИВАННЯ ВЕЛИКОЇ БУКВИ (ЛІТЕРИ)	65
§ 45. Велика буква на початку речення	65
§ 46. Велика буква у звертаннях і в ремарках	65
§ 47. Велика і мала букви в рубриках	66
§ 48. Велика буква після двокрапки, на початку прямої мови, цитати тощо	67
§ 49. Власні імена людей, міфологічних осіб, клички тварин	68
§ 50. Географічні та адміністративно-територіальні назви	71
§ 51. Астрономічні назви	74
§ 52. Назви історичних подій, епох, календарних періодів і свят, суспільних заходів	74
§ 53. Назви, пов'язані з релігією	75
§ 54. Назви органів влади, установ, організацій, товариств, партій, об'єднань, підприємств, фірм, агентств	77

§ 55. Назви документів, пам'яток історії та культури, творів літератури та мистецтва, друкованих органів тощо	79
§ 56. Назви посад, звань, титулів	80
§ 57. Назви орденів, медалей, відзнак, премій	81
§ 58. Назви товарних знаків, марок виробів	81
§ 59. Назви порід тварин, видів і сортів рослин	82
§ 60. Велика буква в особливому стилістичному вживанні	82
§ 61. Велика буква у складноскорочених назвах	83
§ 62. Графічні скорочення.....	84
ПРАВИЛА ПЕРЕНОСУ	88
§ 63. Орфографічні правила переносу.....	88
§ 64. Технічні правила переносу	89
ЗНАК НАГОЛОСУ (')	90
§ 65	90

II. ПРАВОПИС ЗАКІНЧЕНЬ ВІДМІНЮВАНИХ СЛІВ

ІМЕННИК	91
§ 66. Поділ на відміни	91
§ 67. Поділ на групи	92
§ 68. Зразки відмінювання іменників	103
Уваги до правопису відмінкових форм	103
<i>I відміна</i>	<i>103</i>
<i>А. Однина</i>	<i>103</i>
§ 69. Родовий відмінок	103
§ 70. Давальний відмінок	103
§ 71. Знахідний відмінок	103
§ 72. Орудний відмінок	103
§ 73. Місцевий відмінок	104
§ 74. Кличний відмінок	104
<i>Б. Множина</i>	<i>105</i>
§ 75. Називний відмінок	105
§ 76. Родовий відмінок	105
§ 77. Давальний відмінок	106
§ 78. Знахідний відмінок.....	106
§ 79. Орудний відмінок	106
§ 80. Місцевий відмінок	107
§ 81. Кличний відмінок	107
<i>II відміна</i>	<i>107</i>
<i>А. Однина.....</i>	<i>107</i>
§ 82. Родовий відмінок	107
§ 83. Давальний відмінок	113
§ 84. Знахідний відмінок	114

§ 85. Орудний відмінок	114
§ 86. Місцевий відмінок	115
§ 87. Кличний відмінок	117
<i>Б. Множина</i>	119
§ 88. Називний відмінок	119
§ 89. Родовий відмінок	119
§ 90. Давальний відмінок	120
§ 91. Знахідний відмінок	120
§ 92. Орудний відмінок	121
§ 93. Місцевий відмінок	121
§ 94. Кличний відмінок	122
<i>III відміна</i>	122
§ 95. Однина	122
§ 96. Множина	123
§ 97. Відмінювання слова МАТИ	123
<i>IV відміна</i>	124
§ 98. Однина	124
§ 99. Множина	124
§ 100. Відмінювання іменників, що мають тільки форму множини	125
ПРИКМЕТНИК	127
§ 101. Тверда група прикметників	127
§ 102. М'яка група прикметників	127
§ 103. Зразки відмінювання прикметників	128
§ 104. Ступенювання прикметників	130
Вищий ступінь прикметників	130
Найвищий ступінь прикметників	130
ЧИСЛІВНИК	131
КІЛЬКІСНІ ЧИСЛІВНИКИ	131
§ 105. Відмінювання кількісних числівників	131
ПОРЯДКОВІ ЧИСЛІВНИКИ	133
§ 106. Відмінювання порядкових числівників	133
ДРОБОВІ ЧИСЛІВНИКИ	134
§ 107. Відмінювання дробових числівників	134
ЗАЙМЕННИК	135
§ 108. Особові займенники	135
Відмінювання особових займенників	135
§ 109. Зворотний займенник	135
Відмінювання зворотного займенника	135
§ 110. Присвійні займенники	136
Відмінювання присвійних займенників	136
§ 111. Вказівні займенники	136
Відмінювання вказівних займенників	136

§ 112. Питальні займенники	137
Відмінювання питальних займенників	137
§ 113. Означальні займенники	137
Відмінювання означальних займенників	137
§ 114. Складні займенники (неозначені й заперечні)	138
Відмінювання складних займенників	138
ДІЄСЛОВО	139
§ 115. Дійсний спосіб	139
Теперішній час	139
Поділ дієслів за дієвідмінами	139
Зміни приголосних у дієсловах, дієприкметниках і віддієслівних іменниках	142
Відмінювання дієслів ДАТИ, ЇСТИ, ВІДПОВІСТИ (та ін. з компонентом -ВІСТИ), БУТИ	143
Майбутній час	143
Минулий і давноминулий час	144
§ 116. Наказовий спосіб	145
§ 117. Умовний спосіб	146
§ 118. Неозначена форма дієслова (інфінітив)	146
§ 119. Дієприкметник	147
§ 120. Дієприслівник	147

III. ПРАВОПИС СЛІВ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ

Приголосні звуки і букви на позначення приголосних	149
§ 121. Звук [l]	149
§ 122. Звуки [g], [h]	149
§ 123. Буквосполучення th у словах грецького походження	150
§ 124. Букви w, th у словах англійського походження	150
§ 125. Буквосполучення ll та ill у словах французького походження	151
§ 126. Звук [j]	151
§ 127. Кінцеві буквосполучення -dr, -tr	151
§ 128. Неподвоєні й подвоєні букви на позначення приголосних	151
Голосні звуки і букви на позначення голосних	153
§ 129. Голосний [i]	153
§ 130. Голосні [e], [u]	155
§ 131. Буквосполучення au, ou	156
§ 132. Букви та буквосполучення б, в, еи, ое	156
§ 133. Дифтонги [au], [ei], [ou] у словах англійського походження	156
§ 134. Звук [æ] у словах англійського походження	156
§ 135. Звук [ə] у словах англійського походження	157

§ 136. Буквосполучення єі, еу у словах німецького походження. Буквосполучення ії та буква у в словах нідерландського походження	157
§ 137. Подвоєння букв на позначення голосних	158
§ 138. Апостроф	158
§ 139. М'який знак (ь)	158
ВІДМІНЮВАННЯ СЛІВ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ	159
§ 140	159
Невідмінювані іменники іншомовного походження	159
Особливості відмінювання власних назв іншомовного походження	160
 IV. ПРАВОПИС ВЛАСНИХ НАЗВ	 161
§ 141. Українські прізвища та імена	161
§ 142. Відмінювання прізвищ	161
§ 143. Відмінювання імен	164
§ 144. Слов'янські прізвища та імена	168
Прізвища з прикметниковими суфіксами й закінченнями	171
Апостроф	171
М'який знак (ь)	172
§ 145. Неслов'янські прізвища та імена	172
СКЛАДНІ І СКЛАДЕНІ ОСОБОВІ ІМЕНА ТА ПРИЗВИЩА Й ПОХІДНІ ВІД НИХ ПРИКМЕТНИКИ	173
§ 146. Імена та прізвища (прізвиська)	173
§ 147. Похідні прикметники	175
ГЕОГРАФІЧНІ НАЗВИ	177
§ 148. Українські географічні назви	177
§ 149. Географічні назви інших країн	177
§ 150. Географічні назви з прикметниковими закінченнями	180
§ 151. Апостроф, м'який знак	180
§ 152. Відмінювання географічних назв	181
§ 153. Правопис прикметникових форм від географічних назв і від назв народів	183
Суфікси -ИНСЬК(ИЙ), -ІНСЬК(ИЙ)	183
Суфікси -ОВСЬК(ИЙ) [-ЬОВСЬК(ИЙ)], -ЕВСЬК(ИЙ) [-ЄВСЬК(ИЙ)], -ІВСЬК(ИЙ) [-ЇВСЬК(ИЙ)]	184
§ 154. Правопис складних і складених географічних назв	185
 V. УЖИВАННЯ РОЗДІЛОВИХ ЗНАКІВ	 189
§ 155. Крапка (.)	189

§ 156. Знак питання (?)	191
§ 157. Знак оклику (!)	193
§ 158. Кома (,)	194
I. Кома у простому реченні	196
II. Кома у складному реченні	210
§ 159. Крапка з комою (;)	215
I. Крапка з комою у простому реченні	215
II. Крапка з комою у складному реченні	215
§ 160. Двокрапка (:)	217
I. У простому реченні	217
II. У складному реченні	218
§ 161. Тире (-)	219
I. У простому реченні	219
II. У складному реченні	225
III. У простому і складному реченнях (у деяких стилістичних фігурах)	228
§ 162. Три крапки, або крапки (...)	229
§ 163. Дужки (), [], < >	230
§ 164. Лапки (« », “ ”, „ рідше „ ”)	233
§ 165. Скісна риска (/)	235
§ 166. Комбіноване вживання розділових знаків	236
§ 167. Розділові знаки для оформлення прямої мови та цитат	237
§ 168. Правила рубрикації тексту і розділові знаки для оформлення пунктів переліку	242
 ПОКАЖЧИК	 245